

Bölüm 7

“BATİHA ile YESRİB” ŞEHİRLERİ SÖYLEMİNDE ÖNCELENEN YÜKLEM ÖGELERİ İLE ŞİİR DİLİ KULLANIMLARI: MAKTEL ÖRNEĞİ

Rabia Şenay ŞİŞMAN¹

GİRİŞ

Muharrem ayı ve matem eksenli söylemle yakılmış bir tür ağıt olan Kumrî'nin maktelinde, belli bir coğrafyada idrak edilmiş keder ve acı tahkiyevî bir üslupla kaleme alınmıştır. Batiha ve Yesrib şeklinde adlandırılmış toprak parçaları Kumrî'nin Kerbelâ temalı eserinde istenilmeyen sonların sembolleştiği mekânsal tanıklardandır. Batiha ve Yesrib şehirleri dizelerde kara, kızıl, al kan; kılıç ve kın; teşne-leb gibi ifadelerin gölgesinde dokunmuş yoğun lirizme eşlik eden gerçekçi duyarlılıklarla sunulmuş motiflerdir.

Kerbelâ olayı Hz. Hüseyin'in ölümü ile idrak edilen Muharrem ayı ve Âşûrâ gibi unsurları kapsayan makteller, mersiye edebiyatı içinde külliyatlı bir yer tutar. Şiir türü olarak daha çok kaside tarzında söylenmiş bu çeşit eserler epik bir ruhla olgunlaşmış menkıbelere de benzer. Nitekim “Konularına göre farklı özellikler gösteren mersiyeleri destanî, dinî, tasavvufî, felsefî ve sosyal konulu’ olmak üzere gruplandırmak mümkündür” (Yazıcı, 2004 :218). Maktel-i Hüseyinler Kerbelâ'nın büyük kurbanı Hz. Hüseyin'in şehadeti sonrası yaşanan acıların ifadesi olduğu kadar, Ehli beyt sevgisinin de kuvvetle somutlaştırıldığı nazım parçalarındandır.

Azerî sahasının maktel şairlerinden Kumrî mahlaslı Mirzâ Muhammed Takî'nin *Kenzu'l-Mesâ'ib* adlı maktel tarzı eserin 186 varaklık nüshası (Hicri 1300) (Şişman, 2019)² okunarak bugünkü abece sistemine aktarılmış ve tayin edilmiş alan ve sınırlılıklar çerçevesinde metin üzerinde çalışılmıştır. Bu araştırmanın konusu adı geçen eserin belli bakış açılarıyla incelenmesi neticesi oluşmuş ve Batiha ile Yesrib olarak belirlenmiş mekânlar temelinde sarf edilmiş şiir dilinin işlevsel kullanımı bilhassa öncelenen yüklem ögeleri çerçevesinde dikkate alınmıştır. Beyit ya da dizedeki ses-anlam dizilimlerinin açmazlarını aralama suretiyle modern

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, rs.sisman@alparslan.edu.tr

² Adı geçen çalışmada eserle ilgili bilgi aktarılmış olup, mükerrer yayına düşmemek adına bu çalışmada çok kısa olarak değinmekle yetinilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, M. (1987). Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Erzurum.
- Aslan, Ü. (2010). Bâbur Divanında Öncelemeler ve Öncelemelerde Paralelizm. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 4, s.1-26. İstanbul.
- Aycan, İ. (2005) Muâviye b. Ebû Süfyân *TDV İslâm Ansiklopedisi* c.30, s.332-334.
- Bachelard, G. (1957). *Mekânın Poetikası*. çev. Aykut Derman. (1996). İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bozkur, N. ve Küçükbaşcı S. M. (2003). Medine. *TDV İslâm Ansiklopedisi* c. 28, s.311-318.
- Boztaş, İ. (1994) Metindilbilim Açısından Şiir. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* c. 5, s. 171-194.
- Çiftçi, F. (2016). Aydın Afacan'ın 'Metruk Şehir' Şiirinde Mekânsal Poetika. *Bingöl Araştırmaları Dergisi The Journal of Bingöl Studies, Cilt/Volume* 3, S. 1. Temmuz/July 2016.
- Dilçin, C. (2008). Stilistik Açıdan "Öncelemeler" ve Fuzulî'nin Şiirlerinde "Yüklem Öncelemesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, s. 41-94. İstanbul.
- Gökalt, Haluk (2006). Eski Türk Edebiyatında Manzum Sergüzeşt-nâmeler (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Çukurova Üniversitesi*. Adana.
- Kefeli, E. (2009). Coğrafya Merkezli Okuma. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Cilt/Volume* 4/1-I Winter 2009.
- Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. İstanbul: Multilingual Yayınları
- Şen, C. (2015). Dilbilim Okulları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* c. CIX, S. 767-768. Ankara: TDK Yayınları.
- Şişman, R. Ş. (2019) "Ayrılık" Temi Ekseninde Öncelenen Dil Öğelerinin Stilistik Kullanımları: Kumri Örneği. *Hacıbektaş Veli Araştırma Dergisi*. Sayı 90.
- Timurtaş, A. (2015). Bir Şehir Mersiyesi Örneği: Ebu'l-Bekâ Er-Rundi'nin Endülüs Mersiyesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* C. 8, S. 36 February.
- Yazıcı, T. (2004). Mersiye. *Türkiye Diyanet Vakfı/TDV İslâm Ansiklopedisi* c.29, s. 217-218.
- Yıldız, H. D. (1992). Batihâ, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, s. 195-196